

NESTOR DER KEIENZOEKERS.

IN mijn kast staan naast elkaar vier boeken van kloek formaat. Zij vormen een deel van het levenswerk van de man, die op 4 Juli 1950 voor de tachtigste maal zijn geboortedag hoopt te herdenken, en aan wie deze regels zijn gewijd: Pieter van der Lijn, geboren te De Rijp (N.H.). De lezer zal nu wel kunnen raden welke boeken hierboven bedoeld zijn. Mocht hij twijfelen, welnu, het zijn de drie drukken van „Het Keienboek” en „Nederlandse zwerfstenen”. Ik was eerst geneigd, alleen deze boeken het levenswerk van Van der Lijn te noemen, maar bij nader inzien zou dat toch minder goed zijn uitgedrukt. Immers, het grote werk, waaraan de aanstaande tachtigjarige een groot gedeelte van zijn leven — meer dan 35 jaren — heeft gewijd, was de popularisatie van de geologie, die nog steeds zijn onverflauwde belangstelling heeft. Die popularisatie kan men op velerlei wijzen ten uitvoer leggen, en er is geen methode, welke daartoe niet door de heer Van der Lijn is gebezigd. Het schrijven van boeken en artikelen is een van die middelen. De andere? zult ge vragen. Wel, bij voorbeeld het houden van lezingen, het geven van cursussen, en vooral niet te vergeten het aanschouwelijk onderricht bij uitnemendheid op excursies.

Het spreekt haast vanzelf, dat de belangstelling van Van der Lijn in de eerste plaats uitging naar de zwervelingen uit Noord, Oost en Zuid, waaraan ons land zo rijk is. Het merendeel van zijn geschriften handelt dan ook over de zwerfstenen, en wel in het bijzonder over de kristallijne. Maar daarnaast heeft alles, wat maar enigermate met geologie te maken heeft, zijn belangstelling, die zich zelfs uitstrekt tot de plantenwereld.

Elie Heimans, de ons helaas te vroeg ontvallen natuurliefhebber, was de grote voorganger van Van der Lijn. Wij weten, dat Heimans in zijn laatste levensjaren buitengewoon veel belangstelling voor de aardkunde aan de dag legde, en aan zijn welversneden pen ontsproten tal van interessante publicaties. Er kwam door Heimans' dood — op een geologische excursie in de Eifel — een gevoelige leemte, want hij was juist zo mooi op weg, allerwege liefde voor de door velen verguisde dode stenen op te wekken. De schaarse wetenschappelijke werken in die tijd, hoe voortreffelijk ook en hoe rijk ook aan gegevens, waren niet aantrekkelijk voor de liefhebbers, die toch altijd tot een zekere oppervlakkigheid geneigd zijn.

In die dagen zette Van der Lijn, aangemoedigd door het bezielende voorbeeld van Heimans, zijn eerste schrede op het pad, dat hem tot zo'n hoogte bij de beoefenaren van de geologie als liefhebberij zou voeren. „Zeldzame zwerfstenen” luidde het opschrift van het artikel waarmede de toen 47-jarige zich aan de lezers van „De Levende Natuur” voorstelde.

De kennismaking was wederzijds van aangename aard, en er kwamen meer artikelen. Een goed jaar later verscheen „Geologie van Nederland” als resultaat van de samenwerking tussen Van der Lijn en J. B. Bernink, de Twentse stenenliefhebber en stichter van „Natura Docet”, het bekende museum in Denekamp. Aan dit werkje bleken achteraf wel fouten te kleven, maar dat was geen beletsel, want veel amateurs (ondergetekende niet uitgezonderd) hebben er genoeglijke ogenblikken mee beleefd. Buiten het „Geologieboekje” was er ook niets anders!

Zes jaar na het eerste artikel, in 1923, verscheen een in donkerblauw kleed gestoken boek met een afbeelding van de Amersfoortse kei op de omslag, „Het Keienboek”. Moet ik nog uitweiden over de grote betekenis van dit werk, waardoor de gesteenten verzamelende natuurliefhebbers voor het eerst een degelijk Nederlands handboek op hun gebied kregen? Natuurlijk was het voor uitbreiding vatbaar, dat is ieder handboek, en de volgende drukken kwámen ook wel. Eerlijkheidshalve zij gezegd, dat de amateurs toen wel de meeste interesse voor het werk hadden en dat de wetenschappelijke wereld niet afwijzend, maar toch een beetje sceptisch tegenover een dergelijke krachttoer stond. Maar dat stadium is reeds lang achter de rug, en in de literatuurlijsten van alle werken van enig belang over de geologie van ons land wordt het Keienboek vermeld. Zelfs buitenlandse auteurs hebben Van der Lijn's gegevens voor hun geschriften gebruikt.

De samenwerking tussen wetenschapsmensen en de liefhebbers is momenteel van die aard, dat zij voor de verdere kennis van het Nederlandse kwartair van de grootste betekenis zal blijken te zijn. Het was nu eenmaal een groot nadeel, dat het kwartair niet in die mate economisch belangrijke afzettingen omvat, waarvoor een zeer gespecialiseerde kennis nodig is. Voor het aantreffen van metselzand, grint, turf en keileem was die kennis niet nodig, en het ligt dus voor de hand, dat het moeizame werk van verschillende liefhebbers niet die waardering kreeg, welke het eigenlijk wel verdiende. We hebben mede aan Van der Lijn te danken dat het nu anders is. Ook de wetenschap heeft van zijn veelomvattende kennis op het gebied der zwerfstenen mogen profiteren en onze aanstaande jarige zegt er zelf van:

„Of wij met onze keienliefhebberij de wetenschap kunnen dienen? Laten we daarover op deze plaats niet twisten en ons op het standpunt stellen van den amateur, die zijn geluk voor een deel in de natuur vindt;

die daarbuiten een correctie zoekt voor al het verwrongene der samenleving; wiens hart uitgaat naar bossen en heide, naar zon en mooie luchten, naar leven en natuurverschijnselen („Keien zoeken”, *Natura*, Juni 1927). Dat is Van der Lijn, als natuurliefhebber.

Wat een aardige excursie-herinnering is het opstel „Van heerlijkheden in een grooten put”! Men moet zelf uren in leem-, grint- en zandgraverijen hebben doorgebracht om te kunnen beseffen, hoe Van der Lijn zich daar in die bouwput in het hartje van de stad Groningen in zijn nopjes moet hebben gevoeld. Er zijn van die dagen, dat men bijzonder veel geluk heeft met het verzamelen (want het hebben is ook wat), en Van der Lijns dag in de Groninger keileemput was er ongetwijfeld ook zo een!

Wie gedacht zou hebben, dat met zijn pensionering in 1933 — zijn loopbaan begon hij als onderwijzer te Amsterdam en daarna was hij verbonden aan de rijksopvoedingsgestichten te Avereest en te Amersfoort, aan de laatste inrichting gedurende 22 jaren als adjunct-directeur — ook wel een minder actieve periode als amateur-geoloog voor de heer Van der Lijn zou aangebroken zijn, heeft zich deerlijk vergist. Toen begon zijn activiteit eerst goed, en een prachtig resultaat hiervan is nog steeds zijn plaatwerk „Nederlandse Zwerfstenen”, dat in 1935 verscheen. Toen bleek tevens, dat Van der Lijn een verdienstelijk fotograaf was, en deze kennis kwam hem zeer te stude, toen hij in 1938 een reis naar Indonesië ondernam.

Nog steeds is hij enthousiast over deze reis. In enkele belangwekkende verhalen over Java en Bali vertelde hij in de donkere oorlogsjaren o.a. in het tijdschrift „In Weer en Wind” van zijn indrukken, daar opgedaan. Met voldoening vertelt de grote keienzoeker, dat het hem niet vergund was een stukje gesteente van het rotspad van de Boroboedoe mee te nemen! Ik beveel U lezing van zijn artikel over deze oude Boeddhatempel ten zeerste aan, dan ziet ge tevens, dat Van der Lijn niet alleen over stenen kan schrijven.

Dat was nog voor de oorlog, de reis althans. In het begin van de bezettingstijd werd de laatste hand gelegd aan de afsluiting van de Noord-oostpolder, welke spoedig droog kwam te liggen. Het westelijk gedeelte hiervan bleek een ware schatkamer te zijn van gesteenten, welke met de ijstijdgletschers naar hier waren vervoerd.

Van der Lijn begreep, dat hier meer moest gebeuren, dan alleen stenen verzamelen, en zo werd op zijn initiatief een stukje van de blootgelegde grondmorene bestemd tot geologisch natuurmonument.

„Eerst heb ik gedacht, dat het een doodgeboren kind zou zijn, wat we hier gaan beginnen, maar nu merk ik toch wel, dat het iets goeds kan worden” waren zijn woorden, toen we in 1946 op een grijze April dag met

zijn elven in het zwaar gehavende Arnhem bijeen kwamen, om tot oprichting van een geologische vereniging te komen.

Deze oprichting, van de Nederlandse Geologische Vereniging, werd een feit. Onze bijna tachtigjarige kreeg een dubbele functie, algemeen voorzitter en redacteur van de Publicatie's, die tot nu toe de belangrijkste uitingen van het werk der N.G.V. zijn. Ik geloof, dat we allen overtuigd waren van het nut van dergelijke uitgaven, maar Van der Lijn was de grote drijfveer en niet in het minst aan zijn activiteit is het te danken, dat al vrij spoedig Publicatie I het licht zag.

Nog steeds omringt hij onze Publicaties met grote zorg en verricht hij de correctie-, correspondentie- en andere werkzaamheden, aan deze uitgave verbonden. Het zal hem wel spijten, niet aan deze bijzondere Publicatie zijn krachten te hebben kunnen geven, maar dat geeft niet, want er komen nog wel meer.

De aanstaande jarige voelt het zelf als een groot voorrecht, binnenkort zijn tachtigste geboortedag te mogen vieren. Ons gaat het precies zo, want wij allen zijn hem veel dank verschuldigd voor hetgeen hij voor ons, liefhebbers der geologie, heeft gedaan. Naast de hulde, die wij hem meenden te moeten bereiden met de uitgave van dit Gedenkboek, bieden wij hem onze welgemeende gelukwensen aan, met een hartelijk

„Nog menig jaar!”

H. KRUL.